

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Do dziejów księgozbiorów rodziny Daniłowiczów : inwentarz Jana Aleksandra Daniłowicza, starościca czerwonogrodzkiego z 1658 roku

Author: Edward Różycki

Citation style: Różycki Edward. (2012). Do dziejów księgozbiorów rodziny Daniłowiczów : inwentarz Jana Aleksandra Daniłowicza, starościca czerwonogrodzkiego z 1658 roku. W: E. Gondek, I. Socha, B. Pytlos (red.), "Przestrzenie kultury i literatury : księga jubileuszowa dedykowana Profesor Krystynie Heskowej-Kwaśniewicz na pięćdziesięciolecie pracy naukowej i dydaktycznej" (S. 207-221). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Edward Różycki

Katowice

Do dziejów księgozbiorów rodziny Daniłowiczów

Inwentarz Jana Aleksandra Daniłowicza, starościca czerwonogrodzkiego z 1658 roku

Badania nad kulturą umysłową szlachty i magnaterii polskiej na podstawie inwentarzy księgozbiorów należą do jednych z ważnych problemów nie tylko dyscyplin bibliologicznych. Badania utrudnia brak opublikowanych spisów książek przedstawicieli tego stanu, które dają pewien obraz wielkości oraz zawartości treściowej bibliotek. Na szczególną uwagę zasługują wykazy książek bibliotek rodowych polskich rodów magnackich będących – jak wiadomo – elitarną warstwą narodu, znanych z tradycji kolekcjonerskich i bibliofilskich. Takimi jawią się spokrewnione z sobą rody Daniłowiczów, Sobieskich i Żółkiewskich zamieszkujące na ziemiach ruskich dawnej Rzeczypospolitej. Spośród nich najznamienitszym był ród Sobieskich, znany z zamięłowania do zbierania książek. Największą bibliotekę posiadał przedstawiciel tego rodu Jan III Sobieski, król Polski. Jego biblioteka wchłonęła zbiory między innymi Daniłowiczów i Żółkiewskich. W jakim stopniu, odpowiedzą na to dokładne badania księgozbiorów rodów spokrewnionych i spowinowaconych z Sobieskimi¹.

¹ Znane było 10 inwentarzy księgozbioru Jana Sobieskiego. Por. I. KOMASARA: *Jan III Sobieski – miłośnik książek*. Wrocław 1982, s. 84; J. WOJAKOWSKI: *Biblioteka Jana III Sobieskiego w Wilanowie*. W: *Francja-Polska XVIII-XIX w. Studia z dziejów kultury i polityki poświęcone Profesorowi Andrzejowi Zahorskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*. Warszawa 1983, s. 219. Jeden z nich został opublikowany przez J.T. LUBOMIRSKIEGO (*Katalog książek biblioteki najjaśniejszego i najpotężniejszego króla polskiego z Bożej łaski, Jana III, szczęśliwie panującego, spisany w 1689 roku*. Wyd. J. T. Lubomirski. Kraków 1879).

Wywodzący się z województwa ruskiego ród Daniłowiczów herbu Sas, z którego pochodziła matka króla, Teofila, wyróżniał się nieprzeciętnym zamiłowaniem do zbieractwa książek oraz bibliofilstwa.

Słownik pracowników książki polskiej odnotowuje właściciela biblioteki Piotra Daniłowicza, stolnika koronnego (zm. ok. 1644 r.), który studiował w kilku krajach Europy Zachodniej². Książki z jego biblioteki były zaopatrzone w jeden z najokazalszych ekslibrisów XVII wieku autorstwa Jana Ziarnki z 1619 roku. Z kolei książki jego syna, Jana Karola z Żurowa (zm. w 1685 r.), podskarbiego wielkiego koronnego, do którego trafił zapewne księgozbiór ojca, były ozdobione supereklibrisem z herbem Sas i inicjałami.

Nie wiadomo, do którego z rodu Daniłowiczów należały supereklibrisy znajdujące się na książkach, które weszły do księgozbioru żółkiewskiego króla Jana III. Najbardziej logicznym uzasadnieniem byłby wniosek, że były to druki należące do matki króla, która pochodziła z rodu Daniłowiczów. Niewykluczone, że były to książki dalszych krewnych królewskiej matki. W spisie książek biblioteki królewskiej w Żółkwi z 1699 roku znajdującym się w Centralnym Państwowym Archiwum Białorusi w Mińsku, figurują następujące zapisy: „Historia Rerum Polonicalium manuscripta ab anno 1301 w oprawie z Herbem Daniłowiczewskim w oprawie czerwonej” oraz druga taka księga „Hystoriae Manuscriptae ab anno 1104 Także z herbem Daniłowiczewskim”.

Teofila Sobieska (1607–1661), kasztelanowa krakowska, córka wojewody ruskiego Jana Daniłowicza oraz Zofii z domu Żółkiewskiej (1590–1634), wnuczka hetmana, była właścicielką i spadkobierczynią rodzinnego księgozbioru. Ze swojej biblioteki przed 1654 rokiem przekazała ufundowanemu przez nią kościołowi i klasztorowi oo. dominikanów w Żółkwi liczne książki zaopatrzone w „supereklibrisy Daniłowiczów, Żółkiewskich i in. rodzin”³. Dominikanie nawet wydrukowali ekslibris donacyjny i opatrzyli nim darowane kilkakrotnie przez nią książki. Teofila była kuzynką Piotra (siostra stryjeczna).

Do jednych z bardziej znanych przedstawicieli tego rodu należeli: Mikołaj Daniłowicz (ok. 1558–1624), marszałek sejmu i podskarbi nadworny, oraz Jan Mikołaj Daniłowicz (ok. 1607–1649), syn Mikołaja, podskarbi wielki koronny. Obaj studiowali za granicą i zapewne stamtąd przywozili książki. Syn pierwszego, Stanisław (zm. w 1632 r.), dworzanin królewski, po śmierci ojca otrzymał starostwo czerwonogrodzkie w województwie podolskim. Stanisław z małżeństwa z Marianną Siemaszkówną miał dwoje dzieci: Jana Aleksandra, właściciela niżej publikowanego zbioru książek, oraz córkę

² *Słownik pracowników książki polskiej*. Red. I. TREICHEL. Warszawa–Łódź 1972, s. 157.

³ S. GĄSIOROWSKI: *Sobieska z Daniłowiczów Teofila*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 39. Warszawa–Kraków 1999–2000, s. 480.

Izabelę. Córka wyszła za mąż za Stanisława Koniecpolskiego, kasztelana lubaczowskiego, i zmarła bezpotomnie. Podobnie syn, starosta olsztyński, żonaty z Barbarą Tarło, umarł w 1654 roku, również nie zostawiwszy potomka.

Syn starosty czerwonogrodzkiego Jan Aleksander Daniłowicz, o którym niewiele wiadomo, był bratankiem Apolinary z domu Niemojewskiej, zamężnej za Mikołajem Daniłowiczem (zm. ok. 1676 r.), podczaszym koronnym.

Spis ruchomości, sporządzony z jakiejś ważnej okazji w 1658 roku, zawiera publikowany niżej inwentarz książek Jana Aleksandra Daniłowicza. Pochodzi on z archiwum rodowego Rzewuskich i Lanckorońskich znajdującego się dziś w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie (dalej: CPAHUL)⁴. W tym roku dokonano działu rodzinnego i – jak wynika z dokumentu – siostra Jana Aleksandra, Izabela zobowiązała się oddać pieniądze ciotce Apolinarze Niemojewskiej.

W posiadaniu Daniłowiczów był między innymi Sielec w Ziemi Chełmskiej województwa ruskiego, który przeszedł do nich od Siemieńskich. Wnuczka Apolinary wyszła za mąż za Stanisława Mateusza Rzewuskiego, hetmana wielkiego koronnego (zm. w 1728 r.), i w ten sposób Rzewuscy zostali posiadaczami Sielca⁵. Ludwika z Rzewuskich (zm. 1839) poślubiła Antoniego Lanckorońskiego, członka Komisji Edukacji Narodowej i właściciela Rozdołu. Być może dlatego spis ruchomości Jana Aleksandra Daniłowicza znalazł się naprzód w archiwum Rzewuskich, a następnie w zbiorach Lanckorońskich, które dzisiaj znajdują się we Lwowie.

Na odwrotnej stronie karty dokument został zatytułowany: „Regest Rzeczy Działowych Je[g]lo M[oś]ci P[ana] Staroscica Czerwonogrodzkiego 1658 spisany”. W inwentarzu oprócz spisu szkatuł, kryształów, obrazów, strzelb, zbroi, materiałów, kobierców („kobierce dywanskie”, „kobierce perskie”) i innych ruchomości znajduje się wykaz 106 nienumerowanych pozycji pod tytułem; „Xięgi rozne” i osobno dwie, razem więc 108. W jednym miejscu (zob. Inwentarz, nr 84) zanotowano: „Xiąg roznych w sexternach bez początku 11 – fl. 4”. W kilku przypadkach (nry 56, 64, 66, 76) wiadomo, że znajdowały się po dwa współoprawne dzieła. W sumie więc było co najmniej 118 woluminów, a na pewno więcej, jak można wnioskować z zapisu: „xią-zeczki maluskie czerwone – zł 1”⁶.

⁴ CPAHUL, fond (f.) 181, opis (op.) 2, sprawa (spr.) 241, k. 2r-3v.

⁵ R. AFTANAZY: *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej*. T. 6: *Województwo bełskie. Ziemia Chełmska województwa ruskiego*. Wrocław-Warszawa-Kraków 1995, s. 348.

⁶ We wzmiance o tym księgozbiorze podałem wielkość „ok. 120 książek”. E. RÓŻYCKI: *Księgozbiory szlachty na południowo-wschodnich ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Kartki z dziejów*. W: *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi. Tom specjalny. Studia ofiarowane Profesorowi Józefowi Wojakowskiemu*. Red. D. KUŹMIŃA. Warszawa 2004, s. 54.

Inwentarz wyróżnia się wśród innych spisów książek tym, że zostały podane ceny książek, raczej rzadko występujące w dawnych spisach książek. W sumie książki zostały wycenione na kwotę 862 złp 3 gr. Dla porównania: niektóre kulbaki, znajdujące się w tym inwentarzu, zostały oszacowane następująco: „Jarczak Moskiewski altenbasem czerwonym obbity, blacha srebrna złocista, pod niem poprąg – fl. 600”; „kulbaka aksamitna” została wyceniona na 180 złp, niektóre z kobierców nawet na 120 złp. Wśród obrazów najdroższe były: „Obraz coronationis BV Mariae na srebrze – fl. 70” oraz „Obraz Maryey Magdaleny we srebro oprawny – fl. 50”.

Wydaje się, że ceny niektórych książek zostały zawyżone, być może dlatego, że były oprawione w drogie okładziny. Inną przyczyną może być to, że niektóre książki były bogato ilustrowane (np. 108). W wykazie występuje sporo książek emblematycznych (nr 18, 21, 33, 34, 35, 38, 67, 74, 90, 95, 96, 103 i in.) i to również podkreśla nietypowość inwentarza.

Największą grupę księgozbioru stanowią książki dotyczące religii i moralności (32 dzieła, co stanowi ok. 29%), następnie historii (odpowiednio 25 i 22%), filologii (16 i 14%), prawa i polityki (12 i 10%). Kilka dzieł dotyczyło geografii i podróży. Pojedyncze egzemplarze druków odnoszą się między innymi do filozofii, oświaty, historii naturalnej, nauk tajemnych, spraw wojskowych, architektury, astronomii i astrologii, gospodarki. Co do kilkunastu dzieł (13) nie posiadamy bliższych danych, które by mogły określić ich treść.

W zbiorze znalazło się kilkanaście poloników z zakresu literatury pięknej, prawa, astronomii i wojskowości oraz religijnej, które mogą być również wśród innych niezidentyfikowanych książek. Dotyczy to druków dewocyjnych (nr 61, 79, 87), wśród których widnieje *Polityka Boza. Rzady Chrystusowe* Francisco Quevedo y Villegasa w tłumaczeniu na język polski (17).

Wśród książek z dziedziny wojskowości figuruje Szymona Starowolskiego *Institutionum rei militaris libri VIII* (krajowe wydanie m.in.: Kraków 1639). Jest to właściwie podręcznik wojskowości zadedykowany Janowi Zamoyskiemu (43). Obok niego dzieła Samuela Twardowskiego (6), Jakuba Sobieskiego (7), Łukasza Opalińskiego, Stanisława Łubieńskiego, biskupa płockiego (12). Oprócz nich w zbiorze znalazły się *Inwentarz constitucyi koronnych* Wojciecha Madalińskiego (98) oraz dzieło prawnicze o charakterze częściowo teoretycznym autorstwa Andrzeja Lisieckiego pt. *Trybunał główny koronny* zanotowany w spisie jako *Splendores Trybunału* (3) przedstawiające podstawy prawne Trybunału. Z astronomii na uwagę zasługuje dzieło Jana Heweliusza *Selenographia sive lunae descriptio* (14).

Fragment księgozbioru jednego z przedstawicieli rodu Daniłowiczów wskazuje na przewagę w nim literatury z zakresu religii oraz historii (razem ponad 50%), co odzwierciedla zasadniczo sytuację w gromadzeniu książek wśród szlachty w 1. połowie XVII wieku. Warto zaznaczyć, że w inwentarzach

księgozbiorów Jana III Sobieskiego figurują tytuły ponad 20 dzieł znajdujących się niegdyś w zbiorze Jana Aleksandra Daniłowicza. Nie wiadomo, czy to przypadek, czy też część książek czerwonogrodzkiego starosty trafiła do dalekiego krewnego.

Regestr Rzeczy Działowych Je[g]o M[os]ci P[ana] Staroscica Czerwonogrodzkiego 1658 spisany

[k. 2r]

[1] książeczki maluskie czerwone	fl. 1, – –
[2] Kalendarz	fl. 6, –

[k. 2v]

Xięgi rozne

[3] Splendores Trybunału Lisieckiego	fl. 5, –
[4] Poliantheae thomus 1–mus et 2–dus	fl. 30, –
[5] Drexelii thomi duo	fl. 50, –
[6] Legacya X[ię]cia Zbaraskiego	fl. 1, –
[7] Commentarii Chotinensis belli libri tres	fl. 1, –
[8] Principum Christianorum stemmata	fl. 20, –
[9] Thesaur[us] Aphorismorum Politicorum	fl. 12, –

[k. 3r]

[10] Obsidio Bredana	fl. 6, –
[11] Ciceronis opera in uno thomo	fl. 6, –
[12] Łubiński Historia	fl. 15, –
[13] Christianae pietatis officia	fl. 15, –
[14] Selenographia seu Lunae descriptio	fl. 30, – ^{a)})
[15] Barberini poemata	fl. 12, –
[16] Officium Sanctae Hebdomadae	fl. 4, –
[17] Polityka Boza	fl. 3, –
[18] Imago primi saeculi	fl. 15, – ^{b)})
[19] Constitutiones synodales	fl. 5, –
[20] Philosophia naturalis Corporis Christi	fl. 6, –

^{a)} Następny zapis: "Virgilii Maronis Bucolica fl. 18, –" został skreślony (z zaznaczonymi na marginesie literami: PL). Trudno ustalić wydanie Bukolik Wergiliusza.

^{b)} Następny zapis: "Grammundi [!] Historiae Galliae – fl. 20, –" został skreślony (z zaznaczonymi na marginesie literami: PL). Było to prawdopodobnie dzieło Jeana de Serres'a pt. *Historia regum Galliae integra a Pharamundo primo Gallorum rege... ad Ludovicum XIII. Francofurti 1627. –KVK (Verbundkatalog GBV).*

[21] Pauli Maccii Emblemata	fl. 4,–
[22] Politicorum Contzenii	fl. 20,–
[23] Joannis de Republica Anseatica	fl. 30,–
[24] Mars Gallic[us] Alexandri Patricii	fl. 3,–
[25] Missale Romanum	fl. 30,–
[26] Julii Placentii de potestate pontificia	fl. 6,–
[27] Polemographia	fl. 15,–
[28] Phaenix Thenensis	fl. 2,–
[29] Fasciculus e Japonicis floribus	fl. 2,–
[30] Joannis Eusebii Nierembergii Historia Naturae	fl. 15,–
[31] Descriptio antiquae Romae	fl. 20,–
[32] Licaeum e moralibus politicis	fl. 6,–
[33] Sacrum Oratorium piarum imaginum	fl. 10,–
[34] Emblemata Horatii cum Figuris	fl. 10,–
[35] Mundi Lapis Lidi	fl. 6,–
[36] Epistolae et Euangelia	fl. 6,–
[37] Disquisitiones Magicae	fl. 10,–
[38] Maria Anna defuncta	fl. 2,–
[39] Icones Biblicae	fl. 10,–
[40] Joannis Rho Variarum virtutum Historiae	fl. 10,–
[41] Noua descriptio Italiae	fl. 20,–
[42] Bauaria Sancta	fl. 20,–
[43] Starouolskii res militares	fl. 10,–
[44] Princeps pacis	fl. 6,–
[45] Vera descriptio Regni Africani	fl. 20,–
[46] Sacri Imperii Romani ornatus	fl. 12,–
[k. 3v]	
[47] Aedes Barberinae	fl. 10,–
[48] Famiani Stradae decas 2–da	fl. 10,–
[49] Famiani Stradae decas 1–ma	fl. 15,–
[50] Americae seu Italiae ciuitatum descriptio	fl. 40,–
[51] Vernulaei Politicae institutiones	fl. 10,–
[52] Polonus iure politus	fl. 3,–
[53] Barclaus de potestate papae	fl. 1,–
[54] Politicae institutiones	fl. 2,–
[55] Justini Historiae	fl. 1,–
[56] Rhetorica Soarii et Elegantiae Plauti	fl. 1/12
[57] Liber poetae Senecae	fl. 1/15
[58] Institutiones astronomicae	–/24
[59] Elegiae Ouidii	–/ 15
[60] Flores poetarum	–/15
[61] Calendarium BVMariae	fl. 2,–

[62]	Salustius Crispus	fl. 10,-
[63]	Lotichius de rebus Germanicis	fl. 24,-
[64]	Echo absurditatu[m] y Ordines militariu[m] Ordinum	fl. 2,-
[65]	Testamentum hominis Christiani	-/15
[66]	Mundi stultitia et gemitus Columbae	fl. 2,-
[67]	Typus mundi	-/15
[68]	Porta salutis paenitentis animae	fl. 2,-
[69]	Echo absurditatum	fl. 3/-
[70]	Purgatorium catholicae assertum	fl. 1,-
[71]	Testamentum h[omi]nis Christiani	-/15
[72]	Nomenclator Marianus	fl. 2,-
[73]	Fascicul[us] e Japonicis floribus	fl. 3,-
[74]	Adolescens Academicus	fl. 3,-
[75]	Deliciae veris	fl. 1,-
[76]	Deliciae veris drugie y De Piscinis Dubrauii	fl. 2,-
[77]	Andreae Aurelii Heros	fl. 6,-
[78]	Burgus de Bello suetico	fl. 1,-
[79]	Rosarium B.V. Mariae	fl. 1,-
[80]	Maria fortuna Christianorum	fl. 2,-
[81]	Idea Magni Herois Sapieha	fl. 2,-
[82]	Polonia defensa	fl. 2,-
[83]	Profectionis Austriae Archiducum	fl. 6,-
[84]	Xiąg roznych w sexternach bez początku 11	fl. 4,-
[85]	De rebus Venetiis	fl. 1,-
[86]	Obseruationes Politicae Zeuencocii [?]	fl. -/12
[k. 4r]		
[87]	Meditationes S. Anselmi	fl. 3,-
[88]	Synopsis politicae doctrinae	fl. 2/-
[89]	Natalis Mitologia	fl. 2/-
[90]	Via vitae aeternae	fl. 10,-
[91]	Annales rerum Austriacarum	fl. 10,-
[92]	Atlas Gerardi Mercatoris	fl. 30,-
[93]	Examen peccati	-/15
[94]	Famianus Strada	fl. 1/-
[95]	Icones Misticae seu Ariophastes [!]	fl. 2/-
[96]	Virtutes cardinales	fl. 1/15
[97]	Sacrum Stemma Carmelitarum	fl. 2,-
[98]	Inwentarz Constitucyey	fl. 6,-
[99]	Famiani Stradae in 8uo decas 1-ma	fl. 10,-
[100]	Cornelii Monarchia	-/15
[101]	Effigies Regum Francorum	fl. 3,-
[102]	De recte gerendo episcopatu	fl. 1,-

[103]	Thesaurus philopoliticus	fl. 6,–
[104]	Fasciculus e Japonicis floribus	fl. 2,–
[105]	Symbola Heroica Syluestri	fl. 10,–
[106]	Indiae Orientalis descriptio	fl. 10,–
[107]	Vita s. Rosaliae	fl. 6,–
[108]	Monumenta clarorum virorum	fl. 10,–

CPAHUL fond 181 (Archiwum Lanckorońskich), opis 2, sprawa 241, 1658 r.

Komentarz

Identyfikacja pozycji została przeprowadzona na podstawie źródeł bibliograficznych – ważniejszych katalogów i baz danych on-line (KVK – Karlsruher Virtueller Katalog, <http://www.ubka.uni-karlsruhe.de>) (LB– Latin Bibliography 15th Century to 1999. 1999 (CD–ROM) oraz Bibliografii Estreichera (E-K. Estreicher: Bibliografia polska. T. 1–34. Kraków 1870–1939, 1951). Cytowane są niekiedy kilka wydań jednego dzieła lub jedynie jedna z wielu edycji występującego czasem pod zmienionym tytułem opracowania, gdyż trudno ustalić, o które wydanie chodzi.

- [1] Nie można ustalić.
- [2] Nie można ustalić.
- [3] Lisiecki Andrzej: Trybunał główny koronny. Kraków 1638. –E 21, 332.
- [4] Prawdopodobnie chodzi o Nanni Mirabello, Domenico: Polyanthea, hoc est Opus suavissimus floribus celebriorum sententiarum tam Graecarum quam Latinarum exornatum. Liczne wydania XVI i 1. połowy XVII w., m.in. w Lyonie (1600), Wenecji, Kolonii (1585, 1567) i in. –KVK (Russische Staatsbibliothek; Italienischer Verbundkatalog).
- [5] Drexel Jeremias. *Może: Opera omnia duobus nunc voluminis comprehensa et libellis ante hac non editis aucta...* Antverpiae 1643. –KVK (Worldcat). Estreicher rejestruje liczne wydania różnych dzieł Drexela krajowe i zagraniczne. –E 15, 315–318.
- [6] Twardowski Samuel: *Przeważna legacja...* Krzysztofa Zbaraskiego. Kraków 1633, 1639. –E 31, 434–436.
- [7] Sobieski Jakub: *Commentariorum Chotinensis belli libri tres...* Dantisci 1646. –E 28, 348.
- [8] Abizzi Antonio: *Principum christianorum stemmata*. Wydania m.in. w Augsburgu (1610, 1612, 1617), Strasburgu (1627). –E 12, 101–102.
- [9] Chokier Jean de: *Thesaurus aphorismorum politicorum in quo principum, consiliariorum, aulicorum institio proprie continetur...* Wydania w Moguncji (1613), Kolonii (1625), Liège (1643). –KVK (Worldcat).

- [10] Hugo Hermann: *Obsidio Bredana armis Philippi IV...* Antverpiae 1626, 1629, 1639. –KVK (Worldcat).
- [11] Cicero Marcus Tullius. Trudno ustalić wydanie. Estreicher rejestruje różne wydania krajowe. –E 14, 247 i nn.
- [12] Łubieński Stanisław. *Zapewne: Opera posthuma historica, historopolitica...* Antverpiae 1643. –E 21, 441.
- [13] Louis XIII: *Parva christianae pietatis officia per christianissimum regem Ludovicum XIII ordinata.* Paris 1643. –KVK (Worldcat).
- [14] Heweliusz Jan: *Selenographia sive lunae descriptio.* Gedani 1647. –E 18, 176.
- [15] Barberini Maphaeus: *Poemata.* Różne wydania: Wenecja (1627), Rzym (1631), Antwerpia (1634) Paryż (1642) i in. –KVK (Südwestdeutscher Bibliotheksverbund).
- [16] Pod tym tytułem występują różne wydania. Może: *Officium Hebdomadae Sanctae secundum Missale et Breviarium Romanum Pii V. Pont. Max.* Antwerpen 1626 KVK (Worldcat). Możliwe wydanie pod zmienionym tytułem: Wenecja 1563 (LB).
- [17] Quevedo Villegas Francisco de: *Polityka Boza. Rządy Christusowe...* s. l. s. t. 1633. –E 33, 26.
- [18] Bollandus Johannes; Henschenius Godefridus [et al.]: *Imago primi saeculi Societatis Iesu a provincia Flandro–Belgica eiusdem Societatis representata...* Antverpiae 1640 (7 ed.). –KVK (Worldcat).
- [19] *Constitutiones synodales.* Estreicher notuje kilka. –E 14, 379.
- [20] Moles Vincentio: *Philosophia naturalis sacrosancti corporis Iesu Christi.* Antverpiae 1639. –KVK (Worldcat).
- [21] Maccio Paolo: *Emblemata...* Bononiae 1628 (2 ed.). –KVK (Italienischer Verbundkatalog).
- [22] Contzen Adam: *Politicoꝝ libri decem in quibus de perfectae reipubl. forma, virtutibus et vitiis, institutione, civium legibus... tractatur.* Moguntiae 1620, 1621; Coloniae Agrippinae 1629. –KVK (Worldcat).
- [23] Werdenhagen Johann Angelius von: *De rebus publicis Hanseaticis tractatus generalis et specialis.* Różne wydania, m.in. w Lejdzie (1629, 1631), Frankfurcie nad Menem 1641. –KVK (Verbundkatalog GBV; Bibliotheksverbund Bayern).
- [24] Jansenius Cornelius: *Mars Gallicus seu De iustitia armorum et foederum regis Galliae libri duo.* [s. l. s. n.] 1637 (2 ed.). –LB; KVK (Worldcat).
- [25] Wydania nie można ustalić. Zapewne wydanie zagraniczne.
- [26] Scotti Gulio Clemente: *De potestate pontificia in Societatem Iesu...* liber. Parisiis 1646; Coloniae 1647. –KVK (Verbundkatalog GBV; Worldcat).
- [27] Baudart Willem: *Polemographia Auraico–Belgica...* Amstelodami 1621–1622. –KVK (Russische Staatsbibliothek; Worldcat).

- [28] Rios y Alarcón Bartolomé de los: *Phoenix Thenensis...* Antverpiae 1637. –KVK (Worldcat).
- [29] Cardim Antonio Francesco: *Fasciculus e Iapponicis floribus suo adhuc madentibus sanguine compositus*. Romae 1646. –KVK (Worldcat). Por. nr 73 i 104.
- [30] Nieremberg, Juan Eusebio: *Historia naturae maxime peregrinae libris XVI distincta*. Antverpiae 1635. –KVK (Worldcat).
- [31] Clüver Philipp: *Antiquae urbis Romae descriptio*. [Leiden, 1624]. –KVK (Worldcat).
- [32] Bettini Mario: *Lycaeum e moralibus, politicis ac poeticis...* Venetiis 1626, 1627. –KVK (Italienischer Verbundkatalog; Worldcat).
- [33] Bivero Pedro de: *Sacrum oratorium piarum imaginum immaculatae Mariae et animae creatae...* Antverpiae 1634. –KVK (Worldcat).
- [34] Veen Otto van: *Quinti Horatii Flacci Emblemata imaginibus in aes incis, notis[que] illustrata*. Antverpiae 1612. –KVK (Worldcat).
- [35] Bourgogne Antoine de: *Mundi lapis lydius, sive Vanitas per veritate[m] falsi accusata et convicta*. Antverpiae 1639 (2 ed.). –KVK (Worldcat).
- [36] Trudno ustalić wydanie, zapewne wydanie zagraniczne.
- [37] Del Rio Martin Antonio: *Disquisitionum magicarum libri sex...* Wydania w Louvain 1599 (6 ed.), Moguncji (1603) i in. –KVK (Worldcat).
- [38] Maria Anna Ferdinandi II Bohemiae regis defuncta coniunx... Gratii 1618. –KVK (Worldcat).
- [39] *Icones biblicae*. Pod tym zapisem mogą się kryć różni autorzy: m.in. Petrus van der Borcht, czy Matthaeus Merian; Dancker Dankerts; Reyer Anslo–KVK (Worldcat).
- [40] Rho Giovanni: *Variae virtutum historiae libri septem*. Lugduni 1644. –KVK (Worldcat).
- [41] Hondius Jodocus: *Nova et accurata Italiae hodiernae descriptio...* Różne wydania, m.in. w Amsterdamie (1626), Leiden (1627). –KVK (Italienischer Verbundkatalog; Russischer Staatsbibliothek).
- [42] Rader Matthaeus: *Bavaria sancta Maximiliani... coepta, descripta eidemque nuncupata a Matthaeo Radero...* Monachii 1615–1627. –KVK (Italienischer Verbundkatalog); LB. Inny tytuł: *Bauaria sancta R. Sadeler tabulis aereis expressit* (KVK– COPAC).
- [43] Starowolski Szymon: *Institutionum rei militaris libri VIII*. Cracoviae 1639, 1640; Amstelodami 1641; Florentiae 1646. –E 29, 192.
- [44] Petilio Antonio: *Princeps pacis, in quo omnes virtutes morales, omnia consilia quae verum principem... promoveant... demonstratur*. Coloniae Agrippinae 1641. –KVK (VD17 – Verzeichnis deutscher Bücher des 17. Jahrhunderts).

- [45] Lopes Duarte; Pigafetta Filippo: *Vera descriptio regni Africani, quod tam ab incolis quam Lusitanus Congus appellatur...* Francofurti 1598 (2 ed.). –KVK (Worldcat).
- [46] Rutz Caspar: *Sacri Romani Imperii ornatus, item Germanorum diversarumque gentium peculiare vestitus...* Heidelberg 1588. –KVK (Österreichische Nationalbibliothek–1501–1929).
- [47] Tetius Hieronimus: *Aedes Barberinae ad Quirinalem a comite Hieronymo Tetio... descriptae.* Romae 1642, 1647. –KVK (Österreichische Nationalbibliothek – 1501–1929; Staatsbibliothek zu Berlin).
- [48] Strada Famiano: *De bello Belgico decas secunda: ab initio praefecturae Alexandri Farnesii Parmae Placentiaeque Ducis III anno MDLXXVIII usque ad annum MDXC.* Różne wydania w 1. połowie XVII w Antwerpii (1640, 1649– 3 ed.), Amsterdamie (1648), Rzymie (1632, 1637, 1640), Lejdzie (1643). –KVK (Worldcat; Britischer Verbundkatalog – COPAC); LB. Por. nry 49, 94, 99.
- [49] Strada Famiano: *De bello Belgico decas prima: ab excessu Caroli V Imp. usque ad initia Praefecturae Alexandri Farnesii...* Romae 1637. –KVK (Worldcat). Por. nry 48, 94, 99.
- [50] Trudno ustalić tytuł dzieła. Najwidoczniej pomyłka pisarza.
- [51] Vernulaeus Nicolaus: *Institutionum politicarum libri quatuor.* Coloniae Agrippinae 1628; Lovanii 1647. – KVK (Verbundkatalog GBV; Worldcat).
- [52] Mieszkowski Piotr: *Polonus iure politus more patrios ad leges conformans.* Calissii 1637. –E 22, 372.
- [53] Barclay William: *De potestate papae.* Różne wydania: Mussiponti 1609, 1610, 1611; Hanoviae 1609, 1612, 1617; Francofurti 1613 i in. –KVK (Worldcat; Österreichische Landesbibliotheken).
- [54] Może: Menochio Giovanni Stefano: *Hieropoliticon sive Institutiones politicae c. s. scripturis depromptae lib[ri] tres.* Lugduni 1625; Coloniae Agrippinae [s. n.] i in. –KVK (Österreichische Landesbibliotheken; Französische Nationalbibliothek).
- [55] Iustinus Marcus Iunianus: *In historias Trogi Pompei epitome.* Różne wydania od 1470 r., m.in. w Rzymie, Bolonii, Bazylei, Kolonii, Frankfurtu nad Menem –KVK (Worldcat). Wątpliwe by było to polskie tłumaczenie.
- [56] Pod tym numerem kryją się dwa dzieła: a) Suarez Cipriano: *De arte rhetorica.* Różne wydania w Paryżu, Kolonii i in. – KVK (Worldcat), LB; b) *Elegantiarum e Plauto et Terentio libri duo.* Lipsiae 1554, 1557, 1564, 1571 i in. –KVK (Worldcat); LB.
- [57] Seneca Lucius Anneus. Trudno ustalić wydanie. Estreicher rejestruje wydania krajowe. –E 27, 376 i nn.
- [58] Zapewne chodzi o następujące dzieło: Ringelbergh Joachim Sterk van: *Institutiones astronomicae ternis libris contentae quarum primus*

- sphaerae ac mundi nature declarat. Różne wydania: Venezia 1535; Basileae 1528; Lugduni 1556 i in. –KVK (Italienischer Verbundkatalog).
- [59] Ovidius Naso Publius: Elegiae. Różne wydania zagraniczne pod zmienionymi tytułami. –KVK (Verbundkatalog GBV; Worldcat).
- [60] Pod tym tytułem pisali różni autorzy. Prawdopodobnie chodzi o dzieło Pico de Mirandoli.
- [61] Wydawnictwo trudno ustalić. Może jakiś polski druczek.
- [62] Salustius Crispus. Różne wydania zagraniczne i krajowe (E 27, 34–35).
- [63] Lotichius Johann Peter: Rerum Germanicarum sub Matthia, Ferdinandis II et III imp. Gestarum libri LV. Francofurti ad Moenum 1646–1650. –LB.
- [64] Dwa dzieła w klocku intrologatorskim: a) Magni Valeriano: Echo absurditatum Ulrici de Neufeld Blesa [Jo. Amos Komenii] demonstrante Valeriano Magno... Cracoviae 1646. –E 22, 34. To samo co nr 69. b) Nie wiadomo o jaki druk chodzi.
- [65] Sucquet Antoine: Testamentum christiani hominis et salutis eternae quoad licet assecuratio Christi Iesu...Antverpiae 1625, Mussiponti 1625; Lugduni 1626. –KVK (Britischer Verbundkatalog – COPAC; Worldcat).
- [66] Dwa dzieła w jednym klocku intrologatorskim: a) Hannotel Philippe: Mundi stultitia compendio demonstrata. Bruxellis 1635; Coloniae 1643. –KVK (Verbundkatalog GBV), b) Kilka dzieł zaczyna się od słów: "Gemitus Columbie". Może: Langley John: Gemitus columbae. London 1644 lub De gemitu columbae autorstwa Roberta Bellarmina. –KVK (Worldcat).
- [67] Typus mundi in quo eius calamitates et pericula nec non divini humanique amoris antipathia emblematicae proponuntur a RR. C.S.I.A. Antverpiae 1652 (3 ed.). –KVK (Worldcat).
- [68] Saluzzo Bartolomeo da: Porta salutis poenitenti animae patefacta... Monachium 1627; Coloniae 1628. –KVK (BVB – Bibliotheksverbund Bayern).
- [69] To samo co nr 64(a).
- [70] Eisengrein Martin, Bredenbach Tilmann [et al.]: Purgatorium, sex concionibus, quibus etiam orationes pro defunctis, luctus mortuorum et funebrium caeremoniarum explicatio continetur, assertum... Ingolstadii 1566 (ed. 2). –KVK (Worldcat).
- [71] To samo co nr 65.
- [72] Raynaud Theophile: Nomenclator Marianus e titulis selectioribus quibus B. Virgo a SS. Patribus honestatur, contextus. Lugduni 1639. –KVK (BVB – Bibliotheksverbund Bayern).
- [73] To samo co nr 29 i 104.
- [74] Musart Charles: Adolescens academicus sub institutione Salomonis... Duaci 1633. –KVK (Worldcat).

- [75] Zapewne: Bissel Jean: *Deliciae veris Joannis Bisselii e Societ. Iesu. Ingolstadii* 1638; *Monachii* 1640, 1644. –KVK (Worldcat). Są dzieła innych autorów zaczynające się od słów; „*Deliciae Veris*”. Por. nr 76.
- [76] Dwa dzieła współoprawne: a) To samo co nr 75; b) Dubravius Ioannes: *De piscinis et piscium...* Różne wydania, m.in. w Norymberdze 1596, 1623, we Wrocławiu 1547 i in. –KVK (Worldcat).
- [77] Taurellus Andreas; Ferroni Clemente: *Heros in solio divinitatis, sive De rebus gestis in sacro principatu Urbani VIII. Pont. Max. Panegyricus...* Basileae 1639; Bononiae 1639. –KVK (Worldcat).
- [78] Borgo Pietro Battista: *De bello Suecico commentarii, quibus Gustavi Adolphi, Suecorum regis, in Germaniam expeditio usque ad ipsius mortem comprehenditur.* Leodii 1633, 1639, 1643.–KVK (Worldcat).
- [79] Może: Bzowski Abraham: *Rosarium B. Mariae Virginis. Coloniae Agrippinae* 1638. –E 13, 499.
- [80] Sandaeus Maximilianus (Maximilien van der Sandt): *Maria fortuna christianorum. Coloniae Agrippinae* 1644. –KVK (VD17 – Verzeichnis deutscher Bücher des 17. Jahrhunderts; Worldcat).
- [81] Rywocki Jan: *Idea magni herois, sive illustrissimus dominus D. Leo Sapieha... panegyricae descriptus.* –E 26, 538–539.
- [82] Opaliński Łukasz: *Polonia defensa contra Ioan. Barclaium...* Dantisci 1648 –E 23, 364; –KVK (Worldcat).
- [83] Może: Boch Ioannes: *Historica narratio profectionis et inaugurationis... Alberti et Isabellae Austriae archiducum. Antverpiae* 1602 (ed. 5). –KVK (Worldcat).
- [84] Trudno ustalić o jakie książki chodzi.
- [85] Trudno ustalić wydanie. Wiele opracowań o różnych tytułach może kryć się za tym zapisem. Może: Lorenzo de Monaci: *Chronicon de rebus Venetiis lub Sabellicus: De rebus Venetiis.*
- [86] Prawdopodobnie chodzi o: Zevecote Jacob van: *Observationes maxime politicae.* Różne wydania. Może być jako accedit do: *Lucii Annaei Flori rerum Romanarum libri IV: Accedunt Observationes maxime politicae.* Amstelodami 1638. –KVK (Französische Nationalbibliothek).
- [87] Prawdopodobnie chodzi o dzieło: Anselmus archiepiscopus Cantuariensis: *Meditationes soliloquia et manuale. Coloniae Agrippinae* 1578, 1621, 1631, 1643; Lugduni 1620. –KVK (Österreichische Nationalbibliothek; Verbundkatalog GBV; Worldcat).
- [88] Besold Christoph: *Synopsis politicae doctrinae.* Wiele wydań we Frankfurcie, Amsterdamie, Ingolstadzie, Strasburgu. –KVK (Worldcat).
- [89] Conti Natale: *Mythologiae, sive explicationis fabularum libri decem...* Wiele wydań we Frankfurcie, Paryżu, Padwie, Wenecji. –KVK (Worldcat); LB.

- [90] Różni pisarze pisali dzieła pod tym tytułem. Prawdopodobnie chodzi o utwór Antoine'a Sucqueta wydawane m.in. w latach 20. i 30. XVII w. Por. KVK (Worldcat).
- [91] Może chodzi o druk: Roo Gerardus de: *Annales rerum belli domique ab Austriacis Habsburgicae gentis principibus a Rudolpho Primo usq[ue] ad Carolum V gestarum...* Oeniponti 1592. –KVK (Opac, REBIUN).
- [92] Znane są różne wydania Atlasu. Jedno z wydań: Mercator Gerard: *Atlas, sive Cosmographicae meditationes de fabrica mundi et fabricati figura...* Amsterodami 1613. Znane są również wydania z l. 1628, 1632, 1638 i in. – KVK (Italienischer Verbundkatalog).
- [93] Może: Hunnius Nicolaus: *Examen errorum Photinianorum, quos illi de statu hominis primo integritatis et secundo peccati hactenus prodiderunt ex Verbo Dei institutum...* Wittebergae 1620. –KVK (Worldcat).
- [94] Zapewne chodzi o popularne dzieło Famiana Strady *De bello belgico...* Wiele wydań z lat 30. i 40. XVII w. (Por. Französische Nationalbibliothek; Worldcat). Por. nry 48, 49, 99.
- [95] Oraeus Heinrich: *Aereoplastes theo-sophicus, sive Eicones mysticae...* Francofurti 1620, 1621, 1644. –KVK (Worldcat).
- [96] Cats Jacob: *Virtutes cardinales ethico emblemate expressae...* Antverpiae 1645. –KVK (Worldcat).
- [97] Solecki Grzegorz: *Sacrum stemma vel monile Carmelitarum octo gemmis sacrorum symboloru[m] insignitum...* Cracoviae 1638. –E 29, 31.
- [98] Madaliński Wojciech: *Inwentarz constituciy koronnych...* We Lwowie 1630, 1634; w Warszawie 1632, 1644. –E 22, 23.
- [99] To samo co nr 49. Por. nry 48, 94.
- [100] Scotti Giulio Clemente: *Lucii Cornelii Europaei monarchia solipsorum ad virum clarissimum Leonem Allatium.* Venetiis 1645 i in. –KVK (Worldcat).
- [101] Solis Virgil: *Effigies regum Francorum...* Noribergae 1576; Francofurti 1622. –KVK (Worldcat).
- [102] Pstrokoński Maciej: *De recte gerendo episcopatu monita domestica...* Cracoviae 1635. –E 25, 390–391.
- [103] Meisner Daniel: *Thesaurus philo-politicus. Hoc est emblemata, sive Moralia politica figuris aeneis incisa et ad instar albi amicorum exhibita.* Francofurti 1625–1628. Różne wydania, również pod tytułem *Thesaurus philopoliticus oder Politisches Schatzkästlein.* Frankfurt am Mayn 1623–1631 –KVK (Niederländische Nationalbibliothek; Britischer Verbundkatalog – COPAC).
- [104] To samo co nr 29 i 73.

-
- [105] Pietrasanta Silvestro: *De symbolis heroicis libri IX. Ex officina Plantiniana Balthazaris Moreti* 1634. –KVK (Britischer Verbundkatalog – COPAC).
- [106] Visscher Nicolaes, Jansson Jan: *Indiae Orientalis nec non insularum adiacentium nova descriptio per Nicolaum Visscher cum privilegio Ordinum Hollandiae et Westfrisiae. Circa 1638, 1657.* Niewykluczone, że jest to mapa Abrahama Orteliusa czy Johanna Theodora de Bry. –KVK (Worldcat).
- [107] Regnard Valérien: *Vita sanctae Rosaliae. Romae* 1627. –KVK (Worldcat).
- [108] Rybisch Siegfried: *Monumenta clarorum doctrina praecipue toto urbe terrarum virorum...* Francofurti ad Moenum 1589 (ed. 3). –KVK (Worldcat).